

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 8, p. 525-542, December 2012

***“MEDİNE VEŞİKASI”NİN MADDELENDİRİLME
ŞEKLİ VE TÜRKÇE ÇEVİRİLERİ ÜZERİNE BAZI
MÜLAHAZALAR***

*SOME OBSERVATIONS ON THE FORM OF “THE MADINA
DOCUMENT” AND ITS TRANSLATIONS TO TURKISH*

Doç. Dr. Mehmet ERDEM

Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı

Abstract

“The Madinah Document” refers to renowned contract that Prophet Muhammad (pbuh) prepared as constitution of new Islamic state after hijrah i.e his flight from Macca to Medinah in 622 AD. This document is very important from the perspective of the history of law, because it is the first written constitution in the World. The first classical source that transported this historical document, is Ibn Hisham’s book named “**al-Siratu’n-Nabawiyyah**”. The writer quoted it from his teacher Ibn Ishak. In the classical sources, this record has’nt been not arranged as articles but as a prose. For the first time, the orientalist Wellhausen arranged it as 47 articles, and this form has been generalized. But, in my opinion, in this arrangement, there are some inconsistencies which prevent us to understand it correctly. On the other hand, a lot of Turkish studies, which reference to this document, have been taken from Hamidullah’s book named “**Le Prophete de l’Islam**” which has been translated by Salih Tuğ from French to Turkish. However, there are some problem in the translation of some articles of the document. We tackled this study so as to attract attention to the problematic ways on the mentioned contradictoriness of that specifying style and translating.

Keywords: Madinah Document, Reification, Cloudy, Mistake of Translation.

Öz

“Medine Vesikası”, Hz. Peygamber (sav)’in, Mekke’den Medine’ye hicretinden sonra, yeni kurulan İslam devletinin anayasası mesabesinde olmak üzere yazdirdığı rivayet edilen meşhur mukavelenamedir. Bu vesika, dünyanın ilk yazılı anayasası olarak kabul edildiği için, hukuk tarihi açısından özel bir öneme sahiptir. Bu tarihi belgeyi bir bütün halinde bize aktaran en eski kaynak İbn Hişam’ın “**el-Siretü’n-nebeviyye**” isimli eseridir. O bunu, hocası İbn İshak’tan aktarmıştır. Vesika, klasik kaynaklarda düz bir metin halinde yer almakta olup, ilk defa müsteşrik **Wellhausen** onu 47 maddelik bir kanun formunda tanzim etmiş ve bu form yaygınlaşmıştır. Ancak, kanaatimizce, bu maddeleştirme şeklinde, metnin bazı unsurlarının doğru anlaşılmasını engelleyen bir takım tutarsızlıklar bulunmaktadır. Ayrıca, Vesikaya atf yapan Türkçe çalışmaların çoğunda, M. Hamidullah’ın Fransızca olarak kaleme aldığı “**Le Prophete de l’Islam**” adlı eserinin Salih Tuğ tarafından yapılmış olan tercümesi esas alınmıştır. Ne var ki, mezkûr tercümede de bir takım problemler bulunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu maddelendirme şeklinin tutarsızlıklarına ve başta mezkûr tercüme olmak üzere, Vesika’nın yaygın Türkçe tercümelerinin problemleri yönlerine dikkat çekmek için kaleme alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Medine Vesikası, Maddelendirme, Muğlaklık, Tercüme Hatası.

Giriş

Hız. Peygamber (sav)'in, 622 tarihinde Medine'ye hicret etmesinden sonra; birinci bölümü Müslümanların kendi aralarında, ikinci bölümü ise Müslümanlarla Medine'nin merkezinde ve civarında yaşayan bir takım Yahudi kabileleri arasında geçerli olmak üzere, yazdırdığı rivayet edilen ve günümüzde "Medine Vesikası" ismiyle şöhret bulan iki bölümlük mukavelename, dünyanın bilinen ilk yazılı anayasası olarak kabul edilmektedir. Daha önceleri değişik vesilelerle birçok defa okuduğumuz bu mukavelenameyi, bir münasebetle yeniden ve biraz daha dikkatlice incelemeye çalıştık. Bu inceleme esnasında, şu iki nokta dikkatimizi çekti: ilki, vesikanın bazı maddelerinin Türkçe tercümelerinde ciddi derecede muğlaklıkların bulunması; ikincisi ise, değişik münasebetlerle bu vesikaya atıf yapan Türkçe yazıların çoğunda, M. Hamidullah'ın, Prof. Dr. Salih Tuğ tarafından tercüme edilen **İslam Peygamberi** isimli eserinin esas alınmış olmasıdır.¹ Hamidullah'ın eseri kadar yaygın olmamakla beraber, bu konuyla ilgili araştırma yapan Türk okur ve yazarların sıkça başvurduklarını tahmin ettiğimiz ve bu tarihi sözleşmenin baştan sonra Türkçe tercümesini veren üç eser daha vardır. Bunlar, M. Asım Köksal (ö.1998)'in **Hız. Muhammed (A.s.) ve İslamiyet (Medine Devri)** isimli eseri; Neşet Çağatay (ö.2000)'in "**İslam Tarihi**" isimli eseri ve Hamidullah'ın, Vecdi Akyüz tarafından tercüme edilen "**el-Vesâiku's-siyasiyye**" isimli eseridir.

Medine Vesikası ile ilgili olarak, mezkûr eserlerdeki maddeleri, Hamidullah'ın tahkikli bir şekilde yayınladığı "**el-Vesâiku's-siyasiyye**" isimli eserindeki Arapça orijinaliyle karşılaştırarak incelediğimizde, söz konusu muğlaklıkların üç sebepten kaynaklandığı kanaatine vardık. Bunlar;

a) Maddelendirme sistemi,

b) Özellikle Salih Tuğ'un tercümesi ile Neşet Çağatay'ın eserinde, Vesika'nın Arapça orijinalinin değil de, Batı dillerindeki bir tercümenin esas alınmış olması,

c) Müphemî ephemle (kapalı olan bir kavramı, daha kapalı olanla) açıklama kabilinden olan ilavelerdir.

Burada şunu da ifade etmemiz gerekir ki; mezkûr mukavelenamenin sıhhati, metin yapısı, teşekkül tarihi ve hukuki değeri etrafında da bir takım tartışmalar bulunmaktadır. Bu yazıda, konuyu dağıtmamak için, Vesika ile ilgili diğer tartışmaları, başka çalışmalara havale ederek, sadece, sıklıkla referans verilen yaygın maddelendirme şeklinin ve Türkçe tercümelerin problemlî yönlerine dikkat çekmekle yetineceğiz. Çünkü İslam Hukuku, İslam Tarihi ve Hadis disiplinleriyle ilgili yönleri bulunan böyle önemli bir metnin öncelikle doğru anlaşılması gerekmektedir.

¹ Bu tercüme aynen veya çok küçük değişikliklerle alan eserlerden bazıları şunlardır: Abidin Sönmez, **Rasûlüllah'ın Diplomatik Münasebetleri**, İstanbul-1984, ss. 82-88; Ahmet Akgündüz, **Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası**, Timaş Yayınları, İstanbul - 1989, ss. 38-46; Komisyon, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, I, ss. 274-279; Hayrettin Karaman, **Mukayeseli İslam Hukuku**, I, 69-72; Ali Bulaç, "**Medine Vesikası Hakkında Genel Bilgiler**" Birikim, sayı 38-39.

I- Maddelendirme Problemi Ve Sebep Olduğu Muğlaklıklar

Medine Vesikasının geçtiği klasik kaynaklarda, günümüzde tedavül eden şekliyle bir maddelendirme söz konusu değildir.² Bu vesikayı ilk defa akademik bir üslupla dünya gündemine getiren ve 47 madde şeklinde tanzim eden kişi, Alman Lüteryan Müsteşrik **Julius Wellhausen** (1844-1918)'dur.³ Müsteşriklerden Leona Caetani (1869 - 1935) ve Montgomery Watt (1906- 2006),⁴ İslam dünyasından Muhammed Hamidullah (1908-2002) ve Neşet Çağatay (1917-2000) gibi yazarlar bu sistemi, kayda değer olmayan küçük farklılıklar dikkate alınmazsa, olduğu gibi almışlardır. Özellikle Hamidullah, bu maddelendirme şeklini tasvip etmemesine rağmen⁵, konuyla ilgili değişik dillerde yazdığı makaleleriyle, **Wellhausen** tarafından yapılan maddelendirme sisteminin yaygınlaşmasına sebep olmuştur.⁶ Yalnız, Hamidullah Wellhausen'ın sistemine küçük bir müdahalede bulunarak, 12., 20., 25., 36. ve 45. Maddeleri (a) ve (b) bentlerine ayırmak suretiyle 47'den 52'ye çıkarmıştır. Günümüzde ise bu sistem adeta klasikleşmiştir. Az sayıda farklı maddelendirme şekilleri⁷ bulunmakla beraber, konuyla ilgili yapılan Arapça ve Türkçe çalışmaların çoğunda Hamidullah'ın sisteminin esas alındığı görülmektedir.⁸ Ancak, bizce, belgenin 47 madde halinde sistemleştirilmesinin bazı problemleri bulunmaktadır. Şimdi bunlara dikkat çekelim:

1. Madde – 12: Bu maddede birbirinden bağımsız iki ayrı hüküm yer almaktadır. Bunlar:

1) “Mü'minlerin, kendi aralarında mali açıdan sıkıntı çekenlere karşı yardım etmelerinin gerekliliği”,

2) “Bir müminin diğer bir müminin mevlasıyla gizlice anlaşma yapamayacağı” meselesidir.

Yaygın maddelendirme sisteminde, mahiyetleri itibariyle birbirinden farklı olan bu iki hüküm tek madde halinde verilmiştir. Ancak bu durum, hükümlerin iç içe girmesine sebep olmakta ve maddenin doğru bir şekilde anlaşılmasını engellemektedir. Gerçi Hamidullah, bu hükümleri ayrı bentler halinde vermişse de, bizce bunların tamamen

² Mesela bkz. İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabiy, Beyrut 2000, II, 115; Ebu Ubeyd, Kasım b. Sellam, **el-Emval**, Tah. Muhammed 'Imara, Dâru's-şurûk, Beyrut -1989, s. 291-294; İbn Zenceveyh, **el-Emval**, Tah. Şakir Zeyb Feyyad, Riyad 1986, s. 466- 470.

³ Hamidullah, Muhammed, **İslam Peygamberi**, (Çev. Salih Tuğ), İrfan Yayıncılık, İstanbul 1991, I, 190. Çalışmamızın ileriki sayfalarında bu esere atıf yaparken, **Tuğ, agç** kısaltması kullanılacaktır.

⁴ Bkz. Watt, Montgomery, **Muhammad at Medina**, Oxford, 1956, s. 221-225.

⁵ Bkz. Hamidullah, age, I, 190.

⁶ Hamidullah'ın konuyla ilgili değişik dillerdeki yazıları şunlardır:

1. “*Akdemü Düstürin Müseccelin fi'l-Âlem*” Mebahisu Mü'temer, Dâiratü'l-ma'ârif, Haydarabad ed-Deken, 1938, ss. 97-124.
2. “*Dünya Kâsib Si Bihla Tahriri Düstür*” Mecelletü Taylâsâniyyîn, Haydarabad-Dekkan, Cülai, 1939.
3. “*The First Written-Constitution in the World*” İslamic Review, Working. August-November, Lahora 1941.
4. “*Ahd-i Nebevî min Nizâm Hükümranî*” Karaçi 1981.
5. “*Carpus des documents sur la diplomatie musulmane*” No:1.

⁷ Mesela M. Asım Köksal bu Vesika'yı 55 madde olarak tercüme etmiştir. Bkz. Köksal, M. Asım, **İslam Tarihi** (Medine Devri), Şamil Yayınevi, İstanbul 1981, I-II, s. 174-178.

⁸ Mesela bkz. Avva, Muhammed Selim, **Fi'n-nizami's-siyasi li'd-devleti'l-İslamiyye**, Daru's-şuruk, Kahire, 1989, s. 50-55; el-Umeri, Ekrem Ziya, **el-Mücteme'u'l-Medeni**, Camiatü'l-İslamiyye yay. Medine 1403 / 1993, s. 119- 122.

müstakil maddeler halinde verilmesi daha mantıklıdır. Çünkü konu itibarıyla ayrı olan maddelerin, bir maddenin iki ayrı bendi şeklinde verilmesi de, aralarında bir ilişki varmış intibahı uyandırdığı için, metnin mesajının net bir şekilde anlaşılmasını engelleyebilir. Nitekim Watt, bu iki bendi, iki ayrı madde halinde vermiştir.⁹ Gerçi bu müsteşrik de Vesikayı 47 maddeye tamamlamıştır. Ancak o, birinci maddeyi başlık gibi görmüş, 2. Maddeyi birinci madde olarak saymış ve 12. maddede Hamîdullah'ın sistemiyle birleşmiştir.

2. Madde – 15: Bu maddede birbirinden bağımsız iki ayrı hüküm yer almaktadır.

Bunlar:

- 1) “Allah’ın zimmetinin tekliği...”,
- 2) “Müminlerin birbirlerinin dostu ve destekçisi olduğu...” hususlarıdır.

Yaygın maddelendirme sisteminde, birbirinden bağımsız olan bu iki ayrı hüküm tek madde halinde verilmiştir. Bu durum ise, iki ayrı hükmün iç içe girmesine ve tercümede ciddi bir problemin oluşmasına sebep olmuş ve maddelerin manasının anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Mesela Tuğ’un tercümesi şöyledir: “*Allah’ın zimmeti (himaye ve teminatı) bir tektir: (Müminlerin) en ehemmiyetsizlerinden birinin (himayesi), onların hepsi için hüküm ifade eder. Zira, Mü’minler, diğer insanlardan ayrı olarak birbirlerinin mevlâsı (kardeşi) dir.*”¹⁰ Akyüz’ün tercümesi de bu mealdedir.¹¹ Bu mütercimler, müstakil olan ikinci hükmü birinci hükmün gerekçesi gibi tercüme etmişlerdir. Hâlbuki ikinci cümlenin “وإن” şeklinde başlaması, onun birinci cümlenin gerekçesi olmasını değil, ondan bağımsız müstakil bir madde olmasını gerektirmektedir. Ayrıca metinde geçen “Mevla” kelimesinin parantez açılarak “kardeş” şeklinde açıklanması da ek bir problem oluşturmuştur. Buradaki “mevla” kelimesinin, daha çok dini yönü ağır basan “kardeşlik” kavramıyla açıklanamayacak, hukuki ve sosyal bir manasının olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Madde –20: Bu madde, birbirinden tamamen bağımsız iki ayrı hükmü muhtevidir. Bunlar:

- 1) “Takva sahibi Mü’minlerin doğru yolda olduğu”,
- 2) “Müşriklerin, Kureyşlilerin mallarını ve canlarını himaye altına alamayacağı...” hususlarıdır.

Yaygın maddelendirme sisteminde, birbirinden tamamen bağımsız olan bu iki hüküm, tek madde halinde verilmiştir. Gerçi Hamîdullah, bu maddeyi (a) ve (b) bentlerine ayırarak söz konusu farklılığa işaret etmek istemiştir; ancak, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, onun bu tedbiri problemin çözülmesine yetmemiştir. Çünkü bu hükümlerin tek madde halinde verilmesi aralarında bir ortak noktanın varlığını çağrıştırdığı için mesajın yanlış anlaşılmasına sebep olabilir. Kanaatimizce bu bentlerin müstakil maddeler halinde verilmesi daha uygundur.

4. Madde – 25: Bu madde, tercümeyle esas olan metinde tek madde halinde verilmesine rağmen Salih Tuğ, bunları (a) ve (b) bentlerine ayırarak tercüme etmiştir. Tuğ’un tercümesi şöyledir: “ *a) Benû Avf Yahudileri mü’minlerle birlikte— (İbn Hişam’da*

⁹ Bkz. Wat, age, s. 222.

¹⁰ Tuğ, agç, s. 208.

¹¹ Akyüz, agç. s. 68.

bu, «ma'a» (yani «ile») olarak; Ebû Ubeyd'de ise «min» (yani «den») olarak zikredilir) — bir ümmet (camia) teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, mü'minlerin dinleri kendilerinedir. Buna, gerek, mevlâları ve gerekse bizzat kendileri dahildirler. — b) Yalnız kim ki haksız bir fiil irtikâb eder veya bir cürüm ika eder, o sâdece kendine ve aile efradına zarar vermiş olacaktır.”

Asıl metinde bu madde tek cümle halinde olup, tercümedeki (b) bendi (a) bendinin istisnası şeklindedir. Muhtemelen aralardaki açıklamalar sebebiyle cümlenin uzamış olmasından dolayı, böyle bir yöntem izlenmiştir. Ancak burada tek bir cümle vardır ve söz konusu ayırım, kolayca anlaşılabilir bir hususun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

5. Madde – 36: Bu maddede dört ayrı hüküm bulunmaktadır. Bunlar:

- 1) “Anlaşmaya taraf olan Yahudilerin, Hz. Peygamber'den izinsiz (sefere veya savaşa) çıkamayacakları”,
- 2) “Yaralama hadiselerinin cezasız kalmayacağı”,
- 3) “Suç irtikâp edenlerin kendilerini ve ailelerini sıkıntıya sokmuş olacakları”,
- 4) “Allah'ın yardımının bu kaidelere en iyi şekilde uyanların üzerine olacağı” hususlarıdır.

Yaygın maddelendirme sisteminde bu dört hüküm tek madde altında toplanmıştır. Hamidullah, bu hükümlerden ilkinin (a) bendi, diğer üçünü ise (b) bendi altında vermek suretiyle problemi kısmen halletmiştir. Ancak, bizce bu madde, dört ayrı madde halinde veya en azından üç ayrı madde haline verilirse, son derece net bir şekilde anlaşılabilir.

6. Madde – 37: Bu maddede, beş ayrı hüküm bulunmaktadır. Bunlar:

- 1) “Yahudilerin masraflarının kendilerine ve Müslümanların masraflarının da kendilerine ait olacağı”,
- 2) “Bu sahifeye taraf olanlara karşı açılacak bir savaşta, birbirleriyle yardımlaşmalarının gerekliliği”,
- 3) “Bu sahifeye taraf olanlar arasında suç işlemenin değil de iyilik ve nasihatın esas olacağı”,
- 4) “Bir kişinin, antlaşmalı olduğu diğer bir kişiden dolayı suçlu sayılmayacağı”
- 5) “Mazluma yardım edileceği” hususlarıdır.

Yaygın maddelendirme sisteminde bu hükümlerin tamamı tek madde altında toplanmıştır. Bu durum ise, mezkûr hükümlerin net bir şekilde anlaşılmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Hamidullah bu hükümlerden ilk üçünü (a), son ikisini ise (b) bentleri altında toplayarak problemi kısmen hafifletmiştir. Ancak, bizce, yukarıdaki hükümlerden her biri müstakil birer madde olacak şekilde 5 ayrı madde haline getirilmiş olsa, hem kanun mantığına daha uygun olur, hem de maddenin muhtevası çok daha net bir şekilde anlaşılabilir.

7. Madde – 47: Bu madde içerisinde birbirinden farklı ve her biri müstakil birer madde olması gereken dört temel mevzu vardır. Bunlar:

- 1) “Bu kitabın bir zulüm veya cürüm için bahane olarak ileri sürülemeyeceği”,
- 2) “Medine dışına çıkanların da Medine'de kalanların da güvenliğinin devlet tarafından temini”,
- 3) “Allah'ın himayesinin iyilik yapan ve sakınanlar için olacağı”,

4) “Hz. Muhammed’in Allah’ın Rasûlü olduğu” hususlarıdır.

Yaygın maddelendirme sisteminde, birbirinden bağımsız olan bu dört hüküm tek madde altında toplanmıştır. Bu durum ise, maddenin anlaşılmasını ve tercüme edilmesini hayli zorlaştırmıştır. Dolayısıyla bu maddenin, en az üç ayrı madde halinde verilmesi, metnin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

II- Tercümesi Problemlili Olan Maddeler

Bu başlık altında, incelememiz sonucu, maddelerin orijinalinde verilmek istenen mesajla ilgisi olmayan tercüme hatalarına dikkat çekilecektir.

1. Madde – 12:

" وأن لا يحالف مؤمن مولى مؤمن دونه "

Bu maddenin ana gayesi, “Bir müminin, diğer bir müminin mevlasıyla, ondan habersiz sözleşme yapamayacağını” bildirmektir.

Tuğ, bu maddenin iki şekilde okumaya elverişli olan (b) bendini, birinci okuyuşa göre şöyle tercüme etmiştir: “ *Hiçbir Mü’min, diğer bir mü’minin mevla (kendisi ile akdî kardeşlik rabtası kurulmuş kimse) sine müracaat edemez*”¹².

İkinci okunuşun tercümesi ise şöyledir: “*Hiçbir mü’min, diğer bir müminin mevlası ile onun aleyhinde olmak üzere bir anlaşma yapmayacaktır*”.¹³ Asım Köksal ve Vecdi Akyüz’ün tercümelemleri de bu ikinci okuyuşa mealen uymaktadır.¹⁴

Çağatay ise aynı cümleyi 13. madde altında şöyle tercüme etmiştir: “*İnananlardan hiçbiri öteki mü’minin tutsağı ile onun izni olmadan bir anlaşma yapmayacaktır*”¹⁵

Bizce bu tercümelemlerin hepsi de problemlidir. Şöyle ki, Salih Tuğ’un, birinci okunuşun tercümesi olarak verdiği cümlede “müracaatın” konusu bildirilmediği için, karşımıza tamamen anlamsız bir cümle çıkmaktadır. Ayrıca “Mevla” kelimesini açıklama sadedinde parantez içerisinde verilen “*akdî kardeşlik*” ifadesi de, başka bir belirsizliğe sebep olmaktadır. Zira literatürde “*akdî kardeşlik*” diye bir ifade bulunmamaktadır. Onun yerine “*muvalâ*” veya “*vila akdî*” gibi fıkıh kitaplarımızda geçen bir ifade kullanılsaydı, hem tercüme metnin orijinaline daha uygun olur, hem de metnin manasının anlaşılması daha kolay olurdu.

İkinci okuyuşa göre verilen tercümeyle gelince, o da problemlili görünüyor: Şöyle ki metinde geçen “*دونه*” kelimesi “*aleyhinde*” şeklinde tercüme edilmiştir. Hâlbuki bu izafet terkinin sözlük anlamı “*onsuz*” demektir. Dolayısıyla buranın “*onsuz / onu dikkate almaksızın / ondan habersiz*” vb. şekilde tercüme edilmesi gerekmektedir. Bir kişinin aleyhine yapılan sözleşmeyle, onu dikkate almadan yapılan sözleşme arasında çok büyük bir farkın bulunduğu açıktır. Nitekim bu maddeyi açıklama sadedinde Hamîdullah’ın dipnotta gösterdiği kaynaklar da, “*aleyhine*” şeklinde değil de, bizim ifade ettiğimiz gibi

¹² Tuğ, agç, s. 207

¹³ Tuğ, agç, s. 207

¹⁴ Köksal, age, 175; Akyüz, agç, s. 68.

¹⁵ Çağatay, **İslam Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara 1993, s. 196.

tercüme edilmesini gerektirmektedir. İlgili delil şöyledir: Ahmed b. Hanbeli’n tahrir ettiğine göre sahabeden Cabir (ra) şöyle demiştir:

" كتب رسول الله صلى الله عليه وسلم على كل بطن عقولهم ثم كتب أنه لا يحل أن يتولى مولى رجل مسلم
بغير إذنه"

Hz. Peygamber (sav), (önce) her boyun kan diyetini ödemeye iştirak edecekleri yazdı ve daha sonra ise, Müslüman bir adamın mevlası ile onun izni olmadan vela akdi yapmak helal olmaz” diye yazdı.”¹⁶

İmam Müslim’in, Ebu Hüreyre tarikiyle rivayet ettiği bir hadise göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

" من تولى قوما بغير إذن مواليه فعليه لعنة الله و الملائكة و الناس أجمعين . لا يقبل منه يوم القيامة ، عدل
و لا صرف"

“Kim Mevlalarının (kendini azat edenlerin) izni olmadan bir kavim ile vela akdi yaparsa Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerindedir; kıyamet gününde onun farz ve nafile hiç bir ibadeti kabul edilmez”¹⁷

Çağatay’ın tercümesinde, bu vurgu bulunmakla beraber o da “mevla” kelimesini “tutsak” şeklinde tercüme etmiştir. Bu ise oldukça fahiş bir tercüme hatası oluşturmuştur. Kanaatimizce bu hataların kaynağı, vesikanın tercümesinde asıl metnin değil de, onun Batı dillerine yapılan tercümelerinin esas alınmış olması yatmaktadır.

Bizce bu maddenin tercümesi şöyle olmalıdır: “Hiçbir mümin, diğer bir müminin mevlâsıyla, ondan habersiz antlaşma yapmayacaktır.”

2. Madde – 15:

" وإن ذمة الله واحدة، يجبر عليهم أديانهم، وأن المؤمنين موالى بعضهم دون الناس"

Bu maddenin ana gayesi, “Müminlerden en yetkisiz olan birinin bile, herkesi bağlayacak şekilde, himaye altına alma yetkisinin bulunduğunu”, ifade etmektir.

Bu madde ile ilgili olarak Salih Tuğ ve Vecdi Akyüz’ün tercümelerine yukarıda temas etmiştik. Burada ise M. Asım Köksal ile Neşet Çağatay’ın tercümelerinin problemleri yönlerine dikkat çekmekle yetinelim.

M. Asım Köksal bu maddeyi şöyle tercüme etmiştir: “Allah’ın ahdi ve teminatı (Müminlerden her bir fert için) birdir. Onların en hakir görülenlerine bile şamildir. Çünkü Mü’minler, diğer insanlardan ayrı olarak birbirlerinin mevlâsıdırlar”.¹⁸

Çağatay ise şöyle tercüme etmiştir: “Tanrı’nın koruması eşittir. En acizleri bile kapsar. Mü’minler birbirlerinin mahmisi (korunan) gibi, başkalarına karşı, karşılıklı olarak birbirlerini korumalıdır”¹⁹

Bu tercümelerin, maddenin biraz önce zikrettiğimiz gayesini ifade etmekten çok uzak olduğu açıktır. Özellikle Çağatay’ın tercümesinin yukarıdaki metinle ilgili olduğunu söylemek bile oldukça zor görünmektedir. Asım Köksal’ın tercümesindeki “Onların en hakir görülenlerine bile şamildir.” ifadesi, metindeki “يجبر عليهم أديانهم” cümlesinin karşılığı

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, III, 342.

¹⁷ Müslim, **Kitabü’l- İtk** Hadis no: 1508, (II, 1146). Bu meselenin tam olarak anlaşılması için öncelikle “vela” kurumunun bilinmesi gerekir.

¹⁸ Köksal, age, 1-2, s. 175

¹⁹ Çağatay, age, 196.

olarak verilmiştir. Hâlbuki bu cümle ile söz konusu tercüme arasında bir ilişki kurmak, ancak uzak tevîl yollarına tevessül ile mümkün olabilir.

Kanaatimizce, bu madde yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, iki ayrı madde halinde verilmeli ve maddelerin tercüme de şöyle olmalıdır: - “Allah’ın zimmeti (şer’i teminatı) bir tektir. (Dolayısıyla Müminlerden yetki bakımından) en aşağı derecede olan bir kişinin himayesi, onların hepsini bağlar.” – “Müminler, diğer insanlardan ayrı olarak, birbirlerinin mevlâsı (dostu ve destekçisi) dir.”

3. Madde – 21:

"وإنه من اعتبط مؤمنا قتلا عن غير بينة، فإنه قود به إلا أن يرضى ولي المقتول بالعقل، وأن المؤمنين عليه كافة، ولا يحل لهم إلا قيام عليه."

Bu metnin ana gayesi, “ Haksız yere adam öldüren kişinin kısas cezasına çarptırılacağı ve bu cezanın uygulanmasında bütün müminlerin elbirliği ile hareket etmelerinin gerekliliğini” bildirmektir.

Salih Tuğ bu maddeyi şöyle tercüme etmiştir: “*Herhangi bir kimsenin bir Mü’minin ölümüne sebep olduğu kat’i delillerle sabit olur da, maktulün velisi (hakkını müdafaa eden) rıza göstermezse, kısas hükümlerine tabi olur; bu halde, bütün Mü’minler ona karşı olurlar. Ancak bunlara sadece (bu kaidenin) tatbiki için hareket etmek helal (doğru) olur.*”²⁰

Asım Köksal’ın tercümesi şöyledir: “*Bir kimsenin, bir Mü’mini, sebepsiz yere öldürdüğü kat’i delillerle sabit olunca, öldüren hakkında kısas hükmü tatbik olunacaktır. Ölenin velisi buna rıza göstermediği takdirde, bütün Mü’minler, ona karşı cephe alacaklardır. Kendilerine, bundan başkası üzerinde durmaları helal olmaz.*”

Neşet Çağatay ise bu maddeyi şöyle tercüme etmiştir: “*Birinin bir kişiyi öldürdüğü kesin olarak belli olursa, öldüren, kısasa cezasına çarptırılacaktır. Öldürenin en yakın akrabasının diyete razı olması kısası durdurur. Bütün Müslümanlar adam öldürmenin karşısında olmalıdırlar, adam öldürmeden kaçınmalıdırlar.*”²¹

Bu tercümelelerde maddenin muhteviyatından bir kısmının kaybedildiğini, bir kısmının ise tamamen değiştirildiği görülmektedir. Şöyle ki:

Tuğ ve Köksal’ın tercümelerindeki “*kat’i delillerle sabit olursa*” şeklindeki tercüme, metnin aslındaki “*عن غير بينة*” ifadesinden hareketle verilmiştir. Hâlbuki bu ifade, “*(o kişinin öldürülmesini meşru kılan) bir delile dayanmaksızın*” anlamındadır. Nitekim Çağatay “*...öldürdüğü kesin olarak bilinirse*”, Akyüz de “*taammüden*” ifadeleri ile bu anlamı yansıtmışlardır.

Köksal’ın tercümesindeki “*Ölenin velisi buna rıza göstermediği takdirde, bütün Mü’minler, ona karşı cephe alacaklardır*” ifadelerinin, metindeki mesajı tamamen kamufle ettiği söylenebilir. Zira metinde “*rıza göstermemek*”ten değil “*rıza göstermek*”ten söz ediliyor. Ayrıca “*buna*” ifadesi ile neyin kastedildiği de belli değildir.

²⁰ Tuğ, agç, 208.

²¹ Çağatay, age, s. 197.

Çağatay’ın bu madde ile ilgili tercümesinde, yuvarlama metodu kullanılmış olmasına rağmen, ana mesajı diğerlerinden daha iyi yansıttığını söyleyebiliriz. Ancak onun tercümesindeki son cümlenin, metinle uzaktan yakından ilişkisi yoktur.

Kanaatimizce bu maddenin tercümesi şöyle olmalıdır: “Kim bir mümini, (öldürülmesini meşru kılan) apaçık bir delil (beyyine) olmadan öldürürse, öldürülen kişinin velisinin (diyete) razı olma hali müstesna, ona (verilecek ceza) kısastır. Ve bütün müminler o katile karşı olurlar. Onlar için, katile (kisas cezasının uygulanmasını temin etmek) dışında (hiçbir şey) helal olmaz.”

4. Madde – 22:

"و إنه لا يحل لمؤمن أقر بما في هذه الصحيفة، و آمن بالله و اليوم الآخر أن ينصر محدثاً، أو يؤويه. و أن من نصره، فإن عليه لعنة الله و غضبه يوم القيامة، و لا يؤخذ منه صرف و لا عدل".

Bu maddenin ana gayesi “Sahifedeki prensipleri kabul eden, Allah’a ve ahiret gününe inan bir kişinin kötülük yapanlara yardım etmesinin helal olmadığını” ifade etmektedir.

Bu maddeyi Tuğ şöyle tercüme etmiştir: “*Bu sahife (yazı)nın muhteviyatını kabul eden, Allah'a ve ahiret gününe inanan bir mü'minin bir katile yardım etmesi ve ona sığınacak bir yer temin etmesi helal (doğru) değildir...*”²² Akyüz’ün tercümesi de aynı mealdedir.²³

Çağatay’ın tercümesi ise şöyledir: “*Bu anlaşmanın içeriğine sıkı sıkıya uyan, Tanrı’ya ve ceza gününe inanan bir mü'min, bir kötülük yapmış bir kişiye yardım etmemeli ve onu yanına almamalı. Kim böyle bir şey yaparsa, Tanrı’nın laneti ve mahşer gününde Tanrı’nın gazabına uğrayacaktır ve bu davranışını azaltacak hiçbir şey kabul edilmeyecektir.*”²⁴

Tuğ ve Akyüz’ün, bu maddede geçen “muhtdis” kelimesini “katil” olarak tercüme etmeleri, bizce, metnin mesajının daraltılmasına sebep olmaktadır. Çünkü buradaki “muhtdis” kelimesi, katil de dahil olmak üzere, her türlü kötülüğü yapan kişiye şamil bir kavramdır. Nitekim İbn Zenceveyh bu kelimeyi şöyle açıklamıştır: “*Muhtdis, Allah’ın hadlerinden bir haddi gerektiren iş yapan kişi demektir*”²⁵

Köksal’ın bu maddeye dair tercümesinde tenkit edilmesi gereken bir unsur bulunmamaktadır. Çağatay’ın tercümesinin, son cümlesinden bir şey anlaşılmamaktadır.

Bizce bu maddenin tercümesi şöyle olmalıdır: “Bu sahifede (yazılan maddeleri) kabul eden ve Allah’a ve ahiret gününe inanan hiç bir mümin için, bir (kötülük) ihdas eden kişi (muhtdis) ye yardım etmesi veya ona sığınak sağlaması helal olmaz. Kim ona yardım eder veya sığınak sağlarsa, muhakkak ki, kıyamet gününde Allah’ın lanet ve gazabı onun üzerine olur ve kendisinden ne bir iyilik ve ne de bir fide kabul edilmez.”

5. Madde –33:

“وإن لبني شطيبة مثل ما ليهود بني عوف، و إن البر دون الإثم”

Bu maddede geçen “و إن البر دون الإثم” cümlesini Salih Tuğ “(Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır”²⁶ Şeklinde tercüme

²² Tuğ, agç, s. 208.

²³ Akyüz, agç, s. 69.

²⁴ Çağatay, age, s. 197.

²⁵ İbn Zenceveyh, age, 472.

²⁶ Tuğ, agç, s. 209.

etmiştir. Akyüz'ün tercümesi de aynı mealdedir.²⁷ M. Asım Köksal şöyle tercüme etmiştir: “*Şüphesiz ki iyilik kötülükten ayrıdır*” Çağatay ise aynı cümleyi “*Hoşgörü, hile ve kandırmadan hayırlıdır*” şeklinde tercüme etmiştir.

Biz asıl metinde, Salih Tuğ ve Vecdi Akyüz'ün tercümelerindeki kelimeleri çağrıştıran bir ipucu göremedik. Söz konusu cümlelerin tercümedeki manaya mealen hamli ise, oldukça netameli tevil yollarına tevessül ile ancak mümkün olabilir. Çağatay'ın tercümesi ise yuvarlama metodu ile yapılmış olup, metni mealen yansıtmaktadır. Buna karşılık Köksal'ın tercümesi, hem metne sadakat hem de mesajı doğru aktarma unsurlarını barındırdığı için diğerlerinden daha doğru görünüyor. Bize göre ise bu cümle müstakil bir madde haline getirilmeli ve cümlelerin orijinaline uygun olarak “*Şüphesiz iyilik günah ve cürümden başkadır*” şeklinde tercüme edilmelidir.

6. Madde –35:

" وإن بطانة يهود كانوا أنفسهم "

Bu maddenin ana gayesi “Yahudi kökenli olmadığı halde Yahudilerle beraber yaşayan, unsurların da, Yahudiler gibi kabul edileceğini” bildirmektir.

Bu maddeyi Tuğ şöyle tercüme etmiştir: “*Yahudilere sığınmış olan kimseler (Bitâna), bizzat Yahudiler gibi mülahaza olunacaktır*”²⁸. Akyüz'ün tercümesi de bu mealdedir²⁹.

Mütercimler maddedeki “*بطانة*” kelimesini, “*sığınmış olan kimseler*” şeklinde tercüme etmişlerdir. Hâlbuki bu kelime Arapçada; bir kişiye, sırlarına vakıf olacak derecede yakınlaşan dost, anlamında kullanılmaktadır.³⁰ Nitekim mezkûr kelimenin Kur'an-ı Kerimde de bu anlamda kullanıldığı görülmektedir.³¹ “Sığınma /iltica” kavramının hukuki bir manasının bulunduğu ve burada o mananın kastedilmediği göz önüne alınırsa “*بطانة*” kavramının “sığınmış olanlar” şeklinde tercüme edilmesi problemlili görünmektedir.

Bizce bu maddenin tercümesi şöyle olmalıdır: “Yahudilere karışmış olanlar (bitane) da (hak ve vazifeler itibariyle) bizzat Yahudiler gibi mütalaa edilecektir.”

7. Madde –36:

" و أن لا يخرج منهم أحد إلا بإذن محمد "

Bu maddeyi Tuğ şöyle tercüme etmiştir: “*Bunlar (Yahudiler)dan hiçbir kimse (Müslümanlarla birlikte bir askeri sefere), Muhammed (as)'ın müsaadesi olmadan çıkmayacaktır*”.³² Akyüz'ün tercümesi de buna yakındır.³³

²⁷ Akyüz, agç. s. 70.

²⁸ Tuğ, agç, s. 209.

²⁹ Bkz. Akyüz, age, s. 70.

³⁰ el- İsfehani, Rağıb, **el-Müfredat**, Kahraman Yayınları, İstanbul 1986, s. 67; Komisyon, **Mucemü'l-vasit**, “*ب ط ن*” maddesi.

³¹ Âl-i İmran, 3 / 118.

³² Tuğ, agç, 209.

³³ Akyüz, agç, 70.

Köksal ise şöyle tercüme etmiştir: “*Yahudilerden hiçbir kimse, Muhammed (A.S.)’ın izni olmadan, askeri bir sefere çıkamayacaktır*”³⁴ Çağatay’ın tercümesi de meal itibarıyla Köksal’ın tercümesiyle birleşmektedir.

Kanaatimizce Tuğ’un tercümesindeki parantez içerisinde verilen “*Müslümanlarla beraber*” ve “*askeri sefer*” açıklamaları problemlili görünüyor. Çünkü metinde geçen ve sözlükte “dışarı çıkmak” manasına gelen “خرج” fiilini, bir takım karinelere istinaden “*askeri sefere çıkmak*” manasına hamlettiğimizde de “*Müminlerle beraber*” ifadesi tamamen ilave olmakta; bu ise maddenin yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu maddenin Köksal’ın yaptığı şekilde tercüme edilmesi gerekirdi. Ancak, bize göre metindeki “خرج” kelimesini askeri olan ve olmayan bütün seferleri ifade edecek şekilde geniş bir anlamda alınması da mümkündür. Böylece bu madde ile Yahudilerin ülke dışına izinsiz çıkmaları yasaklanmış olabilir.

8. Madde – 36:

"وانه لا ينجز على ثأر جرح، وإنه من فتك فينفسه وأهل بيته إلا من ظلم، وإن الله على أبر هذا"

Bu metin, Hamidullah’ın sisteminde 36. Maddenin (b) bendi olarak geçmektedir. Tuğ bu bendi şöyle tercüme etmiştir: “*Bir yaralamanın intikamını almak yasak edilmeyecektir. Muhakkak ki, bir kimse, bir adam öldürecek olursa neticede kendini ve aile efradını mesuliyet altına sokar; aksi halde haksızlık olacaktır (Yani bu kaideye riayet etmeyen bir kimse haksız vaziyette olacaktır. Allah bu yazıya en iyi riayet edenlerle beraberdir.*”³⁵ Akyüz de, parantez hariç, aynı şekilde tercüme etmiştir.³⁶

Asım Köksal da burayı 39. Madde altında şöyle tercüme etmiştir: “*Fırsat kollayarak cinayet işleyen kimse, o cinayeti, kendisine ve halkına işlemiş olacaktır. Zalime karşı işlenecek cinayet bundan müstesnadır.*” Şeklinde tercüme etmiştir.³⁷

Çağatay’ın tercümesi ise bir önceki bendin devamı şeklindedir ve şöyledir: “*...Bununla birlikte, hiç biri aldığı yaradan dolayı öc almaktan alıkonamaz. Barışı bozan, hem kendisine, hem ailesine zarar verir. Bir zarar veren kişi aleyhine davranışta bulunan, bunun dışındadır, çünkü Tanrı, bu hükümlere uyulmasının gözeticisidir.*”³⁸

Bu tercümelemin hepsinde de ciddi şekilde problemlidir. Tuğ, metinde geçen “لا من ظلم” müstesna cümlesini “*aksi halde haksızlık olacaktır*” şeklinde tercüme etmiştir. Hâlbuki burada müstesna minh “*فينفسه وأهل بيته*” cevap cümlesidir. Ayrıca fiil de meçhuldür. Dolayısıyla istisna cümlesi şöyle tercüme edilmelidir: “*...Ancak zulme uğradığı için cinayet işleyen kişi, kendisini ve ailesini sorumluluk altına sokmuş olmaz*”.

Köksal ve Çağatay’ın tercümelemleri hem son derece karışık hem de metnin ana mesajından oldukça uzak görünmektedir. Bize göre, 36. Maddenin bu bendi müstakil olarak üç maddeye veya hiç olmazsa üç bende ayrılması ve şöyle tercüme edilmesi daha uygundur:

-“ Bir yaralamadan dolayı kısas cezasının uygulanmasına engel olunmayacaktır.”
-“ Kim bir suç irtikap ederse, (zararı öncelikle) kendi nefesine ve (ikinci olarak da) ailesine döner. Ancak zulme maruz kaldığı için cinayet işleyen kişi kendisini ve ailesini sorumluluk

³⁴ Köksal, agç, 176.

³⁵ Tuğ, agç, s. 209.

³⁶ Hamidullah, **Vesaik**, s. 70.

³⁷ Köksal, age, 177.

³⁸ Çağatay, age, s. 198.

altına sokmuş olmaz.” – “Allah (Teala)’nın (yardımı) bu (kaidelere) en iyi şekilde riayet eden üzerindedir.”

9. Madde – 37:

"وَأَنَّ بَيْنَهُمُ النَّصْحَ وَالنَّصِيحَةَ وَالْبِرَّ دُونَ الْإِثْمِ"

Bu maddenin (a) bendinin son cümlesini teşkil eden bu metni Tuğ, şöyle tercüme etmiştir: "... Onlar arasında hayırhahlık ve iyi davranış bulunacaktır. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareketler olmayacaktır."³⁹ Küçük farklılıklarla, Akyüz’ün tercümesi de aynı mealdedir.

Köksal bu ifadeyi 40. Madde zımınında “ *Elbette ki, iyilik kötülükten ayırır*”⁴⁰ şeklinde tercüme etmiştir. Çağatay’ı tercümesi ise şöyledir: “*Hoşgörü, aldatmacadan iyidir*”⁴¹

Kanaatimizce Tuğ ve Akyüz’ün, metinde geçen “البر” kelimesini, “kaideye uymak” ve “دون الإثم” ifadesini de “aykırı davranmamak” şeklindeki tercümeleri metinde verilme istenen mesajla oldukça uzaktan ilişkilidir.

Köksal’ın tercümesi de yanlıştır. Çünkü o “البر دون الإثم” kısmını müstakil bir cümle olarak ele almıştır. Hâlbuki Tuğ ve Akyüz’ün yaptığı gibi, metindeki “والبر” kelimesinin, daha önce geçen “النصح و النصيحة” kelimeleri üzerine atfedilmesi daha isabetli görünmektedir.

Çağatay’ın bu maddenin tercümesi sadedinde kullandığı ifade, kendi içinde hikmetli olmakla beraber, asıl metinle hiçbir ilişkisinin olmadığı söylenebilir.

Bizce tercüme şöyle olmalıdır: “Aralarında (ki münasebetlerde), günah ve suç değil; öğüt, iyilik ve nezaket esas olacaktır.”

10. Madde – 40:

"وإن الجار كالنفس غير مضار ولا آثم"

Bu maddede, “ Birinin himayesi altında bulunan kişinin, himaye eden gibi kabul edileceği; kendisine zarar verilemeyeceği gibi, kendisinin de cürüm işleme lüksünün bulunmadığı” ifade edilmektedir.

Tuğ, bu maddeyi şöyle tercüme etmiştir: “*Himaye altındaki kimse (car), bizzat himaye eden kimse gibidir; ne zulmedilir ve ne de (kendisi) cürüm ika edecektir.*”

Akyüz’ün tercümesi ise şöyledir: “ *Himaye altındaki kimse, -zarar vermedikçe, suç işlemedikçe – bizzat himaye eden gibidir.*”⁴²

Köksal’ın tercümesi şöyledir: “*Himaye altında bulunan kimse – zarar verici ve kötülük işleyici olmamak şartıyla – bizzat himaye edici gibidir.*”⁴³

³⁹ Tuğ, age,

⁴⁰ Köksal, 177.

⁴¹ Çağatay, age, s. 199.

⁴² Akyüz, age, s. 71

⁴³ Köksal, age, 177.

Çağatay’ın tercümesi ise şöyledir: “Koruma altında bulunan kişi, cürüm işleyen ya da hain olmamak koşuluyla, kendisini koruyan kişi gibidir”⁴⁴

Görüldüğü gibi tercüme arasında bariz farklılıklar bulunmaktadır. Kanaatimizce bu tercüme arasında metnin ruhuna en uygun olanı, Tuğ’un tercümesidir. Ancak bize göre metnin ruhuna olduğu kadar lafzına da uygun tercüme şöyle olmalıdır:

“Himaye altındaki kişi, (himaye eden) şahıs gibi olup, (kendisine) zarar verilemeyeceği gibi, (kendisi de) cürüm işleme hakkına sahip değildir”.

11. Madde – 41:

" و إنه لا تجار حرمه إلا بإذن أهلها "

Bu madde, “ Himaye talebinde bulunan bir kadının, bu talebinin karşılanması için, onun ehlinin, buna izin vermesinin şart olduğunu” ifade etmektedir.

Bu maddeyi Tuğ şöyle tercüme etmiştir: “Himaye verme hakkına sahip kimselerin izni müstesna, bir himaye hakkı verilemez.”⁴⁵

Akyüz şöyle tercüme etmiştir: “ Himaye hakkı, bu hakka sahip olanlar dışındakilerce verilemez”⁴⁶.

Köksal şöyle tercüme etmiştir: “ Hiçbir kızgın, erkekçil cariye, sahibinin izni olmadan, himaye altına alınmayacaktır.”⁴⁷

Çağatay’ın tercümesi ise şöyledir: “ Hiçbir kadın, kendi akrabasının oluru (muvafakatı) olmadan, koruma altına alınamaz.”⁴⁸

Görüldüğü gibi, tercüme arasında, sırf üslup farkıyla izah edilemeyecek derecede ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Tuğ ve Akyüz’ün tercümelerinden net bir mana anlaşılmamaktadır. Kanaatimizce bu tercüme içerisinde metinde verilmek istenen mesaja en yakın olanı, Çağatay’ın tercümesidir.

M. Selim Avva’nın naklettiğine göre, Hamidullah bu madde hakkında şu mütalaayı serdetmiştir: “ Himaye altındaki kişi, kendisini himaye edenden izinsiz başkasını himayesi altına alamaz” şeklinde izah etmiştir. Bazıları ise “ Bir kadın, ehlinin izinsiz olarak himaye veremez.” Şeklinde anlamışlardır. Avva, Hamidullah’ın yorumunun daha uygun olacağı kanaatini taşımaktadır.⁴⁹ Bize göre de, “ Bir kadın, ehlinin izinsiz olarak himaye veremez.” şeklindeki yorum, dönemin sosyal ilişkileri itibarıyla son derece makul görünse de, mevcut metin Hamidullah’ın görüşünü desteklemektedir. Zira maddede himayeden söz eden fiil “لا تجار” şeklinde meçhül (edilgen) bir sîğa ile bildirilmiştir.

12. Madde 45:

"وإذا دعوا إلى صلح بصالحوه ويلبسونه فإنهم بصالحوه ويلبسونه، وأنهم إذا دعوا إلى مثل ذلك فإنه لهم على المؤمنين إلا من حارب في الدين."

⁴⁴ Çağatay, age, 199

⁴⁵ Tuğ, agç, 209.

⁴⁶ Akyüz, agç, s. 71.

⁴⁷ Köksal, age, 177.

⁴⁸ Çağatay, age 199.

⁴⁹ Avva, age, s. 54. Dipnot 3.

a— Tuğ'un tercümesi şöyledir: “*Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlar tarafından) bir sulh akdetmeye ve bir sulh akdine iştirake davet olunurlarsa, bunu doğrudan doğruya akdedecekler veya ona iştirak edeceklerdir. Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlara) aynı şeyleri teklif edecek olurlarsa, Mü'minlere karşı aynı haklara sahip olacaklardır; din mevzuunda girilen harb vak'aları müstesnadır.*”

“İştirak” kavramının yerine “katılma” kavramının kullanılması gibi küçük nüanslar hariç, Akyüz'ün tercümesi de bu şekildedir.

M. Asım Köksal'ın 49. Madde altında tercümesi şöyledir: “*Onlar (Yahudiler), sulh akdetmeye veya sulh akdine katılmağa (Müslümanlar tarafından) davet edildiklerinde, o sulhü akdedecekler ve ya o sulhün akdine katılacaklardır. Onlar tarafından Müminlere böyle bir davet yapıldığında da, davetlerine icabet etmelerini Müminlerden isteme hakkına sahip olacaklardır. Din uğrunda savaşanlar bundan müstesnadır.*”⁵⁰

Çağatay'ın yine aynı metne dair 46. Madde altında yaptığı tercümesi ise tamamen farklıdır: “*Eğer Yahudiler mü'minlerce bir b arış anlaşması yapmaya ve böyle barış ve güven içinde yaşamaya çağırılırlarsa, bu barışı kabul edip yapsınlar. Eğer mü'minler böyle bir davranışta bulunmaya çağırılırlarsa, onlar da, din yüzünden bir savaş çıkmaması için, buna uysunlar*”⁵¹.

Görüldüğü gibi, din yüzünden çıkacak savaş birincisinde istisna, ikincisinde ise gerekçe olarak verilmiştir.

Bu maddede bizce anlaşılmayan iki nokta bulunmaktadır: Birincisi “sulh yaparlar” ile “sulhe iştirak ederler” şeklindeki ifadeler arasındaki nüans nedir? Kanaatimizce, direkt sulh yaparlar veya Müslümanlarla beraber yaparlar gibi olabilir. İkincisi ise buradaki “**din uğruna savaşanların**” istisna tutulması tam olarak anlaşılmamaktadır.

13. Madde 45:

" على كل أناس حصتهم من جانبهم الذي قبلهم "

45. maddenin (b) bendini teşkil eden bu metni Tuğ, şöyle tercüme etmişti: “*Her bir zümre kendilerine ait muntika (gerek müdafaa ve gerekse sair ihtiyaçlar hususunda) dan sorumludur*”⁵². Akyüz'ün ve Köksal'ın tercümeleri de aynı mealdedir.⁵³

Çağatay ise aynı ifadeyi, bir önceki maddenin devamı olarak, şöyle tercüme etmiştir: “*Herkes, kendisine en yakın bulunan bölüm üzerinde hakka sahiptir*”⁵⁴

Görüldüğü gibi, bu maddeyi Tuğ, Akyüz ve Köksal görev merkezli olarak tercüme etmişler; Çağatay ise hak merkezli olarak tercüme etmiştir. Çağatay'ın tercümesinin, yukarıdaki metinle ilgisini kurmak son derece sor görünmektedir. Birinci grubun tercümesinde de yuvarlama metodu kullanılmış gibidir. Bizce bu madde İbn

⁵⁰ Köksal, age, 177.

⁵¹ Çağatay, age,

⁵² Tuğ, age, 210

⁵³ Akyüz, age, 71; Köksal, age, s. 177.

⁵⁴ Çağatay, age, 199.

Zenceveyh ve Ebu Ubeyd’in eserlerindeki şekil de dikkate alınarak “**Herkes payına düşen harcamayı yapar**”⁵⁵ şeklinde tercüme edilmesi daha uygundur.

14. Madde – 46:

“... و أن البر دون الإثم، لا يكسب كاسب إلا على نفسه، وإن الله على أصدق ما في هذه الصحيفة و أيره”

Bu maddede uyulması gerekli olan hususlardan söz edilmemektedir. Dolayısıyla bu maddenin ana gayesi, iyilik ve kötülüğün farklı olduğu; herkesin, iyi veya kötü kazancının kendisine ait olduğu ve muhakkak surette Allah’ın yardımına ancak doğruların layık olacağı, şeklindeki üç evrensel prensiplerin hatırlatılmasından ibarettir.

Tuğ bu maddeyi şöyle tercüme etmiştir: “...*(Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır. Ve haksız kazanç temin edenler, sadece kendi nefisine zarar vermiş olurlar. Allah bu sahifede (yazıda) gösterilen maddelere en doğru ve en mükemmel riayet edenlerle beraberdir.*”⁵⁶ Akyüz’ün tercümesi de bu mealdedir.⁵⁷

Köksal ise 51. 52 Madde olarak şöyle tercüme etmiştir: “... *Şüphesiz yok ki, iyilik kötülükten ayrıdır. Kazançlının kazandığı, ancak, kendisinedir. (Madde 52) Muhakkak ki, Allah, bu sahifedekilere en doğru ve en iyi şekilde riayet edilmekten hoşnud olur*”⁵⁸

Çağatay bu kısmı 48. Madde başlığı altında şöyle tercüme etmiştir: “*Kim iyi niyetle, hilesiz, aldatmacasız davranırsa pek çok şey kazanır. Tanrı, bu sözleşmenin içeriğine, çok iyi niyetle uyulmasını gözetlemektedir*”⁵⁹

Görüldüğü gibi tercüme arasında oldukça ciddi sayılabilecek farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle Çağatay’ın tercümesinin, yukarıdaki metinle ilgili olduğunu söylemek oldukça zor görünmektedir. Bize göre, bu tercüme arasında, eksikleriyle beraber metnin gayesine en yakın olanı Köksal’ın tercümesidir.

15. Madde – 47:

“... وإنه من خرج آمن و من قعد آمن بالمدينة إلا من ظلم و أثم، / و إن الله جار لمن بر و اتقى، و محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم.”

Tuğ şöyle tercüme etmiştir: “... *Kim ki bir harbe çıkar, emniyette olur veya kim ki Medine’de kalırsa yine emniyet içindedir; haksız bir fiil ve cürüm ikai halleri müstesnadır./ Allah ve Rasülüllah Muhammed himayelerini, (bu sahifeyi) tam bir sadakat ve dikkat içinde muhafaza eden kimseler üzerinde tutacaklardır*”⁶⁰

Akyüz’ün tercümesi şöyledir: “*Haksız fiil veya suç işleme durumları hariç, Medine’den çıkan veya orada oturan güven içindedir. Allah ve elçisi Muhammed (a.s.), riayetkar ve sakınanın himayecisidir.*”

Köksal’ın 54., 55., maddeler altında verdiği tercüme ise şöyledir: “... *Medine’den çıkan da, emniyette, Medine’de oturan da, emniyette bulunacaktır. Bir zulüm veya suç işleyen kimse, bundan müstesnadır. Allah’ın himayesi, iyilik yapan, kötülüklerden sakınan kimseler içindir ve Muhammed (A.S.), Allah’ın Resülüdür.*”⁶¹

⁵⁵ İbn Zenceveyh, age, 470.

⁵⁶ Tuğ, agç, 210.

⁵⁷ Akyüz, agç, s. 69.

⁵⁸ Köksal, age, 178

⁵⁹ Çağatay, age, s. 199-200

⁶⁰ Tuğ, agç, 210

⁶¹ Köksal, age, 178.

Çağatay bu maddeyi 48. Madde olarak ele almış ve şöyle tercüme etmiştir: “ *Bu sözleşme, suçluları ve hıyanet edenleri korumaz/ Şehirden çıkanlara ve şehirde kalanlar – suçlular ve hainler hariç- güven içinde bulunmalıdır, Tanrı saf olanları ve kendinden korunanları korur. Muhammed Tanrı’nın elçisidir.* ”⁶².

Tuğ’un tercümesindeki “harbe çıkarsa” ifadesinin metinde bir karşılığı yoktur. Tuğ ve Akyüz’ün tercümelerinde, haller, kişilerden müstesna yapmak suretiyle hem metnin dışına çıkmış hem de metnin anlaşılması zorlaştırılmıştır.

Çağatay’ın tercümesi genel olarak metinde verilmek istenen mesajı mealen yansıtmaktadır. Ancak o, “*hıyanet edenler*” ifadesinin yerine “*haksızlık yapanlar*” ifadesini kullanmış olsaydı, tercüme hem metnin orijinaline daha uygun olur, hem de manayı daha iyi yansıtır. Çünkü metnin aslında “hıyanet” kavramı değil, daha geniş bir anlam içeriğine sahip olan “zulüm” kavramı geçmektedir.

Kanaatimizce bu madde iki ayrı madde halinde verilmeli ve tercümesi de şöyle olmalıdır: “Kim (Medine dışına) çıkarsa güvendedir, kim de Medine’de oturursa o da güvendedir. Ancak, bir haksızlık yapan ve cürüm irtikâp eden hariç”. — “Muhakkak surette Allah iyilik yapan ve (kötülüklerden) korunanların yardımcısıdır ve Muhammed Allah’ın Rasûlüdür (sav)”.

SONUÇ

Hız. Peygamber (sav)’in Mekke’den Medine’ye hicretinden sonra kaleme aldığını rivayet edilen ve günümüzde “Medine Vesikası” veya “Medine Anayasası” olarak isimlendirilen tarihi belge, iki bölümden müteşekkildir. Onun ilk bölümü, din birliği şemsiyesi altında, değişik kabilelere mensup Medineli Müslümanlar(Ensar)la Mekke’den hicret eden Müslümanlar (Muhacirler) arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. İkinci bölümü ise, vatan birliği ortak noktasından hareketle, bütün Müslümanlarla Medine civarında ikamet eden Yahudi toplulukları arasındaki ilişkileri düzenlemektedir.

Bu sahifenin şu anda yaygın olan maddelendirme şeklinde ve Türkçe tercümelerinde, ciddi denilebilecek muğlaklıklar bulunmaktadır. Hukuk tarihi açısından son derece önemli belgelerden olmak gibi bir imtiyaza sahip olan bu “Sahife”nin, günümüz telakkilerine uydurma endişesine kapılmadan, hassas bir şekilde tasnif ve tercümesinin yapılması gerekmektedir. Kanaatimizce, sahifedeki müstakil olan her bir cümlenin, müstakil birer madde şeklinde tanzim edilerek tercüme edilmesi ve kısa açıklamalar yapmak suretiyle ilgili maddenin muhtevasının netleştirilmesinde fayda vardır.

⁶² Çağatay, age, 200.

KAYNAKÇA

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası**, Timaş Yay, İst. 1989.
- AVVA, Muhammed Selim, **Fi'n-nizami's-siyasi li'd-devleti'l-İslamiyye**, Daru's-şuruk, Kahire 1989.
- ÇAĞATAY, Neşet, **İslam Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- EBU UBEYD, K. b. Sellam, **el-Emval**, Tah. Muhammed 'Imara, Dâru's-şurûk, Beyrut - 1989.
- HAMİDULLAH, Muhammed, **İslam Peygamberi**, (Çev. Salih Tuğ), İrfan Yayıncılık, İst. 1991.
- HAMİDULLAH, Muhammed, **el-Vesâiku's-siyasiyyeh**, Dâru'n-nefâis, Beyrut 1407.
- İBN HANBEL, Ebu Abdillâh Ahmed, **Müsned**, Çağrı Yayınları İstanbul 1992.
- İBN ZENCEVEYH, **el-Emval**, Tah. Şakir Zeyb Feyyad, Riyad 1986.
- İBN HİŞAM, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabiy, Beyrut 2000.
- ISFEHANİ, Rağıb, **el-Müfredat**, Kahraman Yayınları, İstanbul 1986.
- KARAMAN, Hayraddin, **Mukayeseli İslam Hukuku**, Nesil Yayınları, İstanbul- 1991.
- KOMİSYON, **el-Mu'cemü'l-Vasit**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1996.
- KOMİSYON, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**. Kombassan A.Ş., Konya- 1994.
- KÖKSAL, M. Asım, **İslam Tarihi** (Medine Devri), Şamil Yayınevi, İstanbul 1981.
- MÜSLİM, İbnü'l-Haccac el-Kuşeyri, (ö.261), **Sahihu Müslim I-III**, Çağrı Yay. İst. 1992.
- SÖNMEZ, Abidin, **Rasülüllah'ın Diplomatik Münasebetleri**, İstanbul-1984.
- UMERİ, Ekrem Ziya, **el-Mücteme'u'l-Medeni**, Camiatü'l-İslamiyye yay. Medine 1403 / 1993
- WATT, Montgomery, **Muhammad at Medina**, Oxford, 1956, s. 221-225.